

El miracle del waterpolo femení a Catalunya

Maria Guixà i Solé

El waterpolo és un fenomen eminentment català. El primer partit que es va jugar a l'Estat espanyol va ser a Barcelona, el 12 de juliol de 1908, davant dels Banys Orientals de la Barceloneta. Un dels promotors d'aquell partit va ser Bernat Picornell, figura clau en la implantació de les disciplines aquàtiques al país i especialment en la fundació del Natació Barcelona, el club degà del waterpolo i la natació constituït vuit mesos enrere.

Aquell partit a la façana marítima barcelonina, que no tenia res a veure amb el que avui entenem com a waterpolo, va generar una nova consciència esportiva al país. El fet de nedar amb una pilota i convertir aquell joc en una mena de futbol aquàtic afegia un component més lúdic, dinàmic i grupal a la natació, fet que va facilitar l'arrelament al país d'aquell esport embrionari d'origen anglosaxó. Inicialment va ser molt focalitzat a Barcelona i posteriorment fou

implantat a tot el territori gràcies a la progressiva irrupció de clubs de natació i piscines arreu del país.

La competició femenina de waterpolo a Catalunya, però, va arribar el 1981 i va ser molt tardana, si ho comparem amb el considerat primer partit femení de la història, disputat el 22 de juliol de 1906 entre els equips holandesos Haarlem i De Rooben. L'any 1980 es va organitzar a Sabadell un torneig femení d'exhibició amb participació de les amfitriones, el Mediterrani i el Badalona. Aquella va ser la primera vegada que es palesava de manera pública una realitat paral·lela en relació al waterpolo masculí i es reivindicava la necessitat de tenir una estructura organitzada que obrís la porta a la competició esportiva. L'abnegació de jugadores i clubs i la tossuderia esportiva de directius com Domènec Regués del Sabadell o Joan Alled del Mediterrani va ser un estímulo prou gran per impulsar, sota el paraigua de la Federació Catalana de Natació, el primer Campionat de Catalunya de waterpolo femení. La competició es va disputar el mes d'abril del 1981 i el primer campió va ser el Club Esportiu Mediterrani, entrenat per Valerià Cardona i format per jugadores que venien del món de la natació i amb dedicació pràcticament *amateur*. El primer equip campió estava format per Gemma Bernús, Mònica Bosch, Montserrat Ciprés, Anna Cortina, Matilde de Miguel, Enriqueta Ferri, Elvira Gil, Àngels i Teresa Gimeno, Cristina Marín, Núria Ruiz i Sílvia Saltó. La segona edició del Campionat de Catalunya, disputat l'any següent, va tenir el doble d'equips participants: el Molins de Rei, que va guanyar, el Mediterrani, el Poblenou, el Sabadell, el Badalona, l'Atlètic, el Júpiter, el Sant Andreu i el Vallirana. Un potencial que evidenciava la sensibilitat diferencial a Catalunya pel waterpolo femení, circumstància que no va trobar cap mena de translació a l'Estat espanyol fins anys més tard. Des de Catalunya, els clubs i les jugadores van començar a reivindicar la necessitat d'impulsar un Campionat d'Espanya, perquè sense aquesta competició no podien accedir a disputar la recent creada Copa d'Europa femenina, impulsada l'any 1987 per la Federació Europea de Natació (LEN). La realitat esportiva a Catalunya era tan tossuda

que la Federació Espanyola va fer el pas endavant i l'any 1988 va organitzar el primer Campionat d'Espanya, que es va jugar del 23 al 26 de juny a les piscines de l'AESE Hospitalet i del Molins de Rei. Hi van participar dotze equips, set dels quals eren catalans. Les diferències van ser molt significatives, amb diverses golejades com el 57 a 0 del Catalunya al Saragossa o el 39 a 1 del Mediterrani a La Latina madrileny. El primer Campió d'Espanya va ser el Molins de Rei, que es va imposar al Catalunya a la final. Miquel Martínez dirigia un equip format per Núria Janés, Teresa Xambó, Rosa Valls, Elisabet Alcalde, Montse Antón, Yolanda i Sílvia Cañellas, Maria Cardús, Lluïsa González, Rosa Balaguer, Anna i Mònica Arriola, Roser Bofarull i Lídia Calomardo.

El Molins de Rei, amb aquell primer títol, va inaugurar el palmarès històric de la competició domèstica capitalitzat sempre per equips catalans amb una sola excepció, l'any 2006, quan el campió de Lliga va ser l'Ondarreta Alcorcón de Madrid. A la resta de temporades sempre hi ha hagut un campió de Lliga català. El Club Natació Catalunya va succeir el Molins al palmarès. Les jugadores d'Esteve Ribalta van guanyar dues Lligues, el 1989 i el 1991. Dos clubs que també van poder tastar l'experiència europea participant a la Copa d'Europa, fet que va permetre el contacte amb realitats diferents d'entendre el waterpolo i créixer amb l'experiència. El Catalunya va arribar a disputar uns quarts de final amb el Vasutas hongarès, procedent d'una de les Lligues més potents del món.

La cada vegada major especialització i tecnificació del waterpolo a Catalunya, el contacte amb entrenadors d'altres països, la participació en tornejos internacionals amistosos i sobretot la competició europea van permetre la primera gran hegemonia d'un club català a Espanya. A la dècada dels noranta, el Club Esportiu Mediterrani va encetar un domini hegemònic a la competició estatal. L'equip del barri de Sants va guanyar la primera Lliga el 1990 i a partir de la temporada 1991-1992 va encadenar vuit títols de Lliga consecutius que van venir acompanyats de quatre Copes de la Reina i de vuit participacions en la Copa d'Europa. La millor classificació a la

màxima competició continental va ser el quart lloc assolit el 1997 a Zaandam (Holanda). Un èxit que es va magnificar posteriorment amb dues medalles de bronze a la Recopa d'Europa, l'actual Copa LEN o segona competició continental de clubs. El *Medi* va guanyar el primer d'aquests bronzes a Barcelona, a la piscina Sant Jordi (2001). L'altre el va guanyar la temporada següent a la localitat siciliana de Palerm.

ELS ÈXITS DEL CLUB NATACIÓ SABADELL

Amb tot aquest bagatge internacional, l'equip de Sants es va posicionar com un marc de referència i una escola de waterpolo de primer nivell, que amb els anys va trobar un *alter ego* al Vallès: el Club Natació Sabadell. D'entrada, apostant per jugadores de la casa en la mateixa línia que tots els clubs. Progressivament, l'entitat vallesana va anar instal·lant-se en una línia ascendent fruit d'un treball d'anys i va adquirir experiència internacional participant en les competicions continentals. En l'àmbit domèstic, el Sabadell s'ha convertit en el gran dominador del waterpolo femení de les darreres temporades i és el club que ha guanyat més Lligues: disset. La primera la va assolir l'any 2000 i les nou últimes les ha guanyades de manera consecutiva, amb una hegemonia extensiva també a la resta de competicions estatals.

En l'àmbit internacional, el Sabadell ha guanyat cinc Copes d'Europa i és el segon club europeu amb un millor palmarès en la competició continental femenina, només superat per l'Orizzonte de Catània, amb vuit. Les vallesanes han assolit aquest repòquer continental a la darrera dècada. Uns números de vertigen que tradueixen el potencial del waterpolo català a Europa. El Sabadell va guanyar la primera Champions per Sant Jordi, el 23 d'abril de 2011, a la piscina sabadellenca de Can Llong. Les jugadores de Nani Guiu es van imposar a l'Orizzonte per 13 a 8 en una final apoteòsica en què la Junta vallesana va obsequiar les campiones amb una rosa de

Sant Jordi. La màgia d'aquella fita va reeditar-se dos anys després, a la localitat hongaresa d'Eger. El Sabadell va imposar-se al Kirishirus per 13 a 11 i va aixecar la segona Copa d'Europa de la seva història, amb 10 catalanes a l'equip i l'olotina Jennifer Pareja escollida Millor Jugadora de la final. El 2014, les vallesanes van reeditar el títol de nou a Can Llong. Les jugadores de Nani Guiu van guanyar la tercera Champions per a l'entitat vallesana després de golejar el Vouliagmeni grec per 19 a 10, la major diferència de gols en una final continental femenina. La piscina vallesana ha estat clau en la consecució de les dues darreres Copes d'Europa i ha complert una equació fins ara infal·lible. Sempre que el Sabadell ha disputat la *Final Four* a casa, ha guanyat el títol. El factor piscina, per tant, és un actiu i les vallesanes ho han sabut aprofitar. Tant el 2016, en una final davant l'UVSE Budapest, com aquest any, amb la remuntada èpica davant l'Olympiakos (13-11). Aquesta darrera Champions del 2019, amb onze jugadores catalanes a l'equip, ha estat la primera amb David Palma a la banqueta. El tècnic català fa dues temporades que va succeir Nani Guiu al capdavant de l'equip amb la remodelació estructural de la nova Junta.

Al marge d'aquests cinc títols de Champions, el Sabadell també ha guanyat 3 Supercopes d'Europa (2013, 2014 i 2016). L'últim d'aquests títols el va assolir davant el Centre Natació Mataró en una final històrica fins aleshores, íntegrament catalana, ajustada fins al final i disputada a les instal·lacions del Club Natació Barcelona. El Sabadell es va imposar per 10 a 9, i davant la dimensió que suposava aquell partit, el president de la LEN, Paolo Barelli, va arribar a catalogar Barcelona i Catalunya de "pàtries del waterpolo". El Mataró va jugar la final de la Supercopa perquè aquell mateix any va ser el campió de la Copa LEN a la piscina mataronina d'El Sorrall. Les jugadores de Florin Bonca es van imposar al Vouliagmeni grec per 6 a 5 i tot l'equip va celebrar el títol cantant *El Bequetero* de les Santes dins l'aigua en comunió total amb l'afició, bolcada i entregada a un equip que tot just sis dies abans havia estat capaç de derrotar el Sabadell a la final de Copa aixecant el primer títol de la seva història.

La temporada següent, el Mataró va assolir una altra fita inèdita i es va classificar per jugar la *Final Four* de la Champions. La competició es va disputar a la localitat russa de Kirishi, en una cita històrica per al waterpolo català, que per primera vegada tenia dos equips disputant-la: el Mataró i el Sabadell. Una circumstància que de moment es manté com a únic precedent. Els dos equips, però, van perdre les seves respectives semifinals i es van enfrontar en el partit per a la medalla de bronze. La victòria va ser per al Sabadell, que es va imposar a les mataronines per 7 a 5. El Mataró va marxar de Kirishi sense medalla, però la temporada següent va classificar-se per jugar la *Final Four* de la Copa LEN i va obtenir el bronze en una competició disputada de nou a la piscina d'El Sorrall.

Al marge del Mataró i el Sabadell, el Sant Andreu també ha tastat l'experiència continental i aquest any ha disputat per primera vegada la fase final de la Copa LEN a Kirishi, en què quedà en quarta posició.

L'ASCENDÈNCIA CATALANA A LA SELECCIÓ ESPANYOLA

L'hegemonia del waterpolo català també ha tingut rellevància internacional perquè històricament sempre hi ha hagut majoria de jugadores catalanes als diferents combinats espanyols. L'estrena va ser el 1989, amb el manresà Gaspar Ventura a la banqueta. Espanya va participar en un torneig quadrangular a la localitat italiana de Porto Santo Stefano amb les seleccions dels Estats Units, Itàlia i França. En aquell moment ja feia deu anys que la Federació Internacional de Natació (FINA) havia engegat la Copa del Món, la considerada primera competició oficial femenina en l'àmbit internacional, i en feia tres que Madrid havia acollit el Mundial en què per primer cop es va introduir el waterpolo femení al programa de competició.

Després de l'experiència a Porto Santo Stefano, encara van haver de passar uns quants anys per a l'estrena oficial en una gran competició. Va ser el 1993, al Campionat d'Europa de Leeds. L'equip dirigit

per Jordi Flaqué estava format majoritàriament per catalanes i va acabar novè, posició que va reeditar dos anys més tard al Campionat d'Europa de Viena aleshores amb Manuel Delgado a la banqueta. A partir d'aquest moment és rellevant la dimensió que adquireix la figura de Mar Sanromà. L'exjugadora del Mediterrani va ser pionera a les banquetes i peça clau de la dècada hegemònica de l'equip de Sants als anys noranta. Més enllà de la tasca del club, l'entrenadora catalana també va desenvolupar una dilatada trajectòria al capdavant de la selecció espanyola, bo i assolint la quarta posició al Campionat d'Europa del 1997 disputat a Sevilla i classificant l'equip per al primer Mundial, que va ser el de Perth 98. Sanromà, però, no va poder ser a la cita australiana per prescripció mèdica després de ser mare i a la banqueta s'hi va asseure Gaspar Ventura. Posteriorment, en una segona etapa, va tornar a fer-se càrrec de l'equip femení que va disputar el Mundial de Mont-real (2005) i el de Melbourne (2007). Prèviament ja havia assolit un parell de medalles internacionals en categories inferiors. Un bronze dirigint el combinat juvenil a l'Europeu del 2002 i un altre bronze al Mundial júnior de l'any següent.

Precisament, el 2003 és un any rellevant per al waterpolo femení. Barcelona va acollir el primer dels dos Mundials de natació que s'han fet a la ciutat. La competició de waterpolo es va disputar al Club Natació Barcelona, a la piscina Nova de l'Escullera que aleshores encara era descoberta. Aquell estiu de temperatures altíssimes va provocar que en més d'una ocasió s'hagués de llançar gel a la piscina per rebaixar la temperatura de l'aigua. La selecció espanyola, amb dotze catalanes a l'equip i dirigida per Gaspar Ventura, va acabar en vuitena posició i això li va obrir les portes al Pla ADO impulsat pel Comitè Olímpic Espanyol (COE). La injecció econòmica que va comportar va permetre la cada vegada major professionalització de la disciplina, instaurar les dobles sessions de treball i poder remunerar jugadores i tècnics. Aquesta millora general de les condicions es va sumar als esforços dels clubs i la Federació Catalana, que sota la presidència de Lluís Bestit i la direcció tècnica de Mar Sanromà, uns quants anys abans havia impulsat el Centre de Tecnificació perma-

nent de waterpolo al CAR de Sant Cugat. Aquella nova estructura de treball va permetre que les futures generacions de jugadores creixessin professionalment amb un concepte integral del waterpolo i s'apoderessin tècnicament i tàcticament.

Un dels primers èxits que se'n van derivar va ser la medalla de plata al Campionat d'Europa de Màlaga, l'any 2008. El combinat espanyol dirigit pel mataroní Vicenç Tarrés i amb nou jugadores catalanes a l'equip va perdre la final amb Rússia (8-9), però va guanyar la confiança i la convicció necessàries per consolidar-se en un futur dins l'*statu quo* mundial. La plata de Màlaga va obrir les portes al *trienni màgic* comprès entre el 2012 i el 2014, en què la selecció espanyola va pujar al podi als tres campionats internacionals més importants. Londres 2012 va suposar un punt d'inflexió perquè va ser la primera vegada que l'equip femení es classificava per a uns Jocs Olímpics. Al combinat dirigit pel madrileny Miki Oca hi havia nou jugadores catalanes: Laura Ester, Marta Bach, Anni Espar, Maica Garcia, Ona Meseguer, Mati Ortiz, Jennifer Pareja, Roser Tarragó i Ana Copado. Contra tot pronòstic inicial es van plantar a la final i la van perdre davant del totpoderós equip dels Estats Units (5-8). L'olotina Jennifer Pareja i la barcelonina Anni Espar van ser incloses al *7 ideal* de la competició i la LEN va escollir Espar com a Millor Jugadora Europea del 2012.

La plata històrica de Londres va tenir continuïtat l'any següent amb la medalla d'or mundial assolida a la piscina Picornell de Montjuïc. La ciutat de Barcelona va tornar a acollir un Campionat del Món i el mateix bloc de jugadores catalanes de Londres es van penjar la medalla d'or, a excepció de la portera suplent Ana Copado, substituïda per la madrilenya Patri Herrera. Després d'eliminar els Estats Units a quarts de final i eliminar Hongria a semifinals, l'equip de Miki Oca es va jugar la medalla d'or amb Austràlia i va superar les *aussie* en una Picornell enfebrada d'eufòria. Jennifer Pareja va ser escollida Millor Jugadora del campionat i la barcelonina Laura Ester, Millor Portera. La jugadora olotina va arrodonar un 2013 de somni i va rebre dues distincions individuals més. La FINA la va designar

Millor Jugadora del Món i la LEN, Millor Jugadora Europea. Els èxits col·lectius comportaren, per extensió, aquests reconeixements individuals que permeteren allargar l'hegemonia i culminar el *trienni màgic* a Budapest, al Campionat d'Europa del 2014. La selecció espanyola era la principal candidata a la medalla d'or i va complir tots els pronòstics. Amb 8 catalanes a l'equip, l'equip de Miki Oca va eliminar les amfitriones a semifinals i va derrotar Holanda a la final (10-5). La sabadellenca Maica Garcia va ser escollida Millor Jugadora del campionat i la LEN també la va designar Millor Jugadora Europea del 2014.

El *trienni màgic* exemplifica un dels moments més importants de la història del waterpolo femení i la importància cabdal que han tingut les jugadores del país capitalitzant tots aquests èxits. L'equip de Miki Oca va tornar a guanyar una medalla al Mundial del 2017 disputat a Budapest en una circumstància excepcional, perquè 12 de les 13 jugadores de l'equip eren catalanes i van penjar-se la plata després de perdre la final amb els Estats Units (13-6). A més a més, la portera barcelonina Laura Ester va ser escollida per la LEN, Millor Jugadora Europea del 2017. El potencial esportiu del país quedava evidenciat per enèsima vegada i reforçava les aspiracions de seguir mantenint posicions de podi de cara a l'Europeu de Barcelona del 2018. La Federació Catalana, amb Enric Bertran al capdavant, va tenir un paper clau tant en la gènesi com en l'organització d'aquest campionat. La piscina Picornell de Montjuïc va convertir-se de nou en l'epicentre d'una competició, en què van tornar a destacar les jugadores catalanes, que pràcticament van integrar la totalitat de l'equip dirigit per Miki Oca, amb l'única excepció de la madrilenya Pili Peña. El recinte de Montjuïc es va engalanar per acollir una competició de primer nivell i l'equip espanyol va assolir el podi gràcies a la victòria davant d'Hongria per 12 a 6 en el partit per la medalla de bronze. La rubinenca Bea Ortiz va ser la màxima golejadora del campionat amb 25 gols.

El cicle olímpic actual culmina l'any que ve al Japó amb els Jocs de Tòquio, que suposarien la tercera participació olímpica del

combinat espanyol després del debut a Londres amb medalla de plata i la cinquena posició als Jocs de Rio 2016. Fins ara, dues úniques participacions en una competició que no va contemplar de manera oficial el waterpolo femení al seu programa fins l'any 2000. El Comitè Olímpic Internacional (COI) va donar-hi llum verda el setembre del 1997 i els Jocs de Sydney van ser els primers en què es van repartir medalles femenines. Hi van participar sis equips: Austràlia, Estats Units, Rússia, Kazakhstan, Països Baixos i Canadà. D'aleshores ençà s'han disputat cinc edicions més de Jocs Olímpics i l'any que ve, a Tòquio, s'ampliarà el quadre de participants i es passarà dels vuit equips femenins actuals a deu.

EL WATERPOLO FEMENÍ, POTÈNCIA MUNDIAL

Durant gairebé quatre dècades, Catalunya ha contribuït de manera directa i activa en la consolidació del waterpolo femení espanyol com a potència mundial. La inversió dels clubs per anar bastint una estructura al més competitiva possible ha tingut retorn directe a la selecció espanyola, que històricament se n'ha beneficiat en forma de capital humà i d'èxits internacionals. Catalunya, en si mateixa, té prou potencial per poder competir de manera autònoma en qual-sevol campionat d'àmbit internacional, així com capacitat per lluitar per medalles.

L'esforç dels clubs catalans per professionalitzar els equips, evitant en la mesura del possible la fuga de talents i alhora disposant d'una capacitat econòmica per poder fitxar jugadores estrangeres de nivell, han estat factors claus per arribar on som ara. Actualment només hi ha vint-i-un clubs catalans que tinguin estructura de waterpolo femení, una xifra petita si la comparem amb altres disciplines esportives. El nombre de llicències ha crescut de manera rellevant després de cada gran èxit internacional. La darrera temporada, la Federació Catalana de Natació ha tramitat 1.032 llicències femenines. Són llicències únicament d'àmbit català i suposen una xifra molt més

elevada que el global de llicències estatals emeses per la Federació Espanyola. La dada més actualitzada són les 815 de la temporada 2017/2018 i suposa una diferència prou significativa per evidenciar la realitat diferencial del waterpolo femení a Catalunya en relació a la resta de l'Estat.

Els èxits esportius han arribat gràcies als esforços col·lectius i continuaran perquè el pes de la història els legitima. El futur del waterpolo espanyol seguirà escrivint-se des de Catalunya i els clubs catalans mantindran l'hegemonia en la competició domèstica. El mercat de fitxatges està més actiu que mai i la pròxima temporada deixa obert un escenari altament competitiu. Aquesta idiosincràsia catalana converteix el waterpolo en un patrimoni de país, i ara que Barcelona s'està posicionant per ser durant un temps la seu fixa de la fase final de la Champions masculina, seria interessant que aquesta idea també pogués aplicar-se a la competició femenina i fer de Catalunya la capital transversal del waterpolo europeu.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- PAJUELO, Dani. *Anuari del waterpolo català*. Temporada 18/19 i edicions anteriors.
SIERRA PUERTO, Juan Antonio (2018). *Historia del waterpolo femenino espanyol 1981-2016*.
Barcelona: Club Natació Atlètic Barceloneta.

* Un cop tancat l'article, la selecció espanyola femenina, amb majoria catalana, novament, va guanyar la plata al Mundial de Corea del juliol.